

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

МАЛАШЕНКО ЮЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 338:334

**ІНФРАСТРУКТУРНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
СФЕРИ ПОСЛУГ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Рівне – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному університеті водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України (м. Рівне).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Сазонець Ольга Миколаївна,
Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне),
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Пилипенко Андрій Анатолійович,
Харківський національний
економічний університет імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

кандидат економічних наук, доцент
Вашків Олександр Павлович,
Тернопільський національний
економічний університет,
доцент кафедри економіки
підприємств і корпорацій

Захист дисертації відбудеться «14» січня 2016 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.07 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11, ауд. 103 (конференц-зала).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33002, м. Рівне, вул. Приходька, 75.

Автореферат розіслано «11» грудня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради К 47.104.07,
кандидат економічних наук, доцент

О.В. Павелко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Новий етап економічного розвитку України, науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації світових господарських зв'язків, широкий розвиток спеціалізації і кооперації потребують глибоких змін у механізмі зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, а особливо – підприємств сфери послуг як рушійної сили нової економічної системи України. Позиціонування національних підприємств сфери послуг на зовнішніх ринках змушує їх формувати не лише системи підвищення якості своєї продукції, застосовуючи сучасні форми реалізації та обслуговування, а й генералізовувати засади дослідження інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

В умовах сьогодення очевидним є те, що перебудова зовнішньоекономічних зв'язків у країні була розпочата на основі дуже обережних підходів, які не претендували на роль кардинальних перетворень. У новітній економічній науці тривалий час вважалося, що зовнішньоекономічна діяльність являє собою відносно самостійну сферу економічних відносин. Такий підхід був своєрідним наслідком дії принципу державної монополії на зовнішню торгівлю, тому передбачалося, що достатньо буде провести деякі зміни механізму зовнішньоекономічної діяльності, й безперечно відбудеться перехід до більш ефективної системи інфраструктурно-інституційного забезпечення. Разом з цим актуалізація ролі сфери послуг в зовнішньоекономічній діяльності викликала ряд проблем. Насамперед, це проблеми, які пов'язані з організацією інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо на підприємствах, питання аналізу та ефективності елементів інфраструктурно-інституційного забезпечення в цілому.

Проблематиці основ інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг присвячено значну кількість класичних напрацювань зарубіжних учених. Найбільш відомі з них належать таким науковцям, як: Д.М. Дрісен, П.Р. Кругман, П.Н. Розенштейн-Родан, Б.М. Фрішман та ін. Проблемам структури та умовам ефективного функціонування інституціональної системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності присвятили свої наукові дослідження вітчизняні вчені, зокрема: А.Г. Бидик, Г.В. Бобрижна, Г.М. Колісник, П.А. Петриченко, О.О. Піскун, С.Д. Цедік. Проблеми методології оптимізації зв'язків між елементами інституціональної інфраструктури підприємництва досліджено у публікаціях таких науковців, як: Д.А. Антонюк, П.Ю. Беленький, І.М. Бойчик, Т.А. Васильєва, О.П. Вашків, А.А. Вдовічен, Т.В. Гринько, А.А. Пилипенко, О.М. Сазонець, В.П. Федько, В.С. Ясенецький.

Аналіз і систематизація наявних положень заявленої проблематики свідчить про те, що рівень розвитку інфраструктури зазначеного сектору економіки не повною мірою відповідає сучасним викликам конкурентоспроможності. Ситуація, що склалася, передбачає створення інфраструктурно-інституційної системи, яка дозволяє більш ефективно переміщувати продукцію від виробника до споживача та своєчасно надавати інформацію про попит і пропозицію на неї. Покласти на себе таку функцію не може ні держава, ні неурядові організації.

Таким чином, актуальність теми дисертації та її значення для науки і практики полягає у розвитку теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій зі створення й ефективного функціонування системи інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт:

– Національного університету водного господарства та природокористування, зокрема держбюджетних науково-дослідних тем: «Механізми розвитку соціально-економічної системи в контексті євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0112U002525, 2012-2016 р.), у межах якої автором обґрунтовано базові тенденції розвитку інституційного середовища діяльності підприємств, та «Забезпечення сталого розвитку світової постіндустріальної економіки» (номер державної реєстрації 0114U001156, 2012-2016 р.), де автором розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств України;

– Філії «Кременчуцький інститут ПВНЗ «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля», зокрема теми «Теоретико-методологічні засади розвитку регіональної економіки в умовах соціального партнерства» (номер державної реєстрації 0113U005759, 2013-2018 р.), у межах якої автором проаналізовано аспекти визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо ефективного функціонування системи інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. Для досягнення цієї мети у роботі було поставлено та вирішено такі завдання:

– дослідити та узагальнити інституційні концепції сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

– систематизувати зміст та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

– визначити методичні підходи до оцінки ефективності інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності;

– виявити закономірності механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні;

– розрахувати кластери рівня інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг в Україні;

– оцінити чутливість діяльності підприємств сфери послуг до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення;

– розробити науково-методичні підходи до оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах сфери послуг;

– запропонувати інструменти підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг.

Об'єктом дослідження є процес інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Предметом дослідження виступають теоретичні засади та методичні підходи щодо підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано широкий перелік як загальнонаукових, так і спеціальних економічних методів, зокрема: методи абстрагування та аксиматизації – для узагальнення інституційних концепцій сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств; діалектичний та порівняльно-історичний методи – з метою систематизації змісту та ролі інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств; методи декомпозиційного та економіко-математичного аналізу – для узагальнення сучасних закономірностей механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні. Чутливість діяльності підприємств сфери послуг до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення визначено методами факторного та регресійного аналізу. Методи кластерного і кореляційного аналізу використано для розрахунку кластерів інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг в Україні; методи економіко-математичного моделювання – з метою оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах сфери послуг.

Інформаційно-нормативною, фактологічною базою дисертації слугували вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти у сфері інфраструктурно-інституційного забезпечення, матеріали Державної служби статистики України, центру документації ЄС та бібліотеки-депозитарію Світового банку в Академії державного управління при Президентові України, Директорату з питань підприємництва при Європейській Комісії. У дисертації використано окремі положення Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, щорічні звіти акціонерних товариств, монографії вітчизняних і зарубіжних економістів, а також результати власних досліджень і спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності дають змогу вирішити теоретичні та практичні завдання щодо формування дієвих механізмів підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. Найвагоміші результати, які характеризують наукову новизну й особистий внесок автора, полягають у такому:

удосконалено:

– теоретико-методичні підходи до оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг на основі розробки економетричної моделі, що базується на концепції динамічного моделювання, та, на відміну від існуючих, враховує величину чутливості кожного підприємства до факторів інфраструктурно-інституційного забезпечення і здатна оцінити фактори як кількісного, так і якісного характеру на основі їх перетворення у відносні величини;

– інструментарій управління системою інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, в якому увага акцентується на розробленні концептуального алгоритму, що базується на авторській конфігурації елементів середніх кореляцій показників ділової активності і фінансової стійкості підприємств, та, на відміну від наявних, дозволяє оцінити показник кінцевих фінансових результатів;

– теоретичну конструкцію поняття «інститут зовнішньоекономічної діяльності» шляхом надання авторського визначення, згідно з яким інститут зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність як формальних, так і неформальних інституцій, що, конкуруючи та доповнюючи одна одну, забезпечують функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі виникнення координації, прогнозування поведінки та зниження рівня невизначеності середовища, в якому діють підприємства;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат функціональних складових системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі уточнення змісту поняття «інфраструктура зовнішньоекономічної діяльності», що, на відміну від існуючих підходів, визначається як система контактних аудиторій підприємства (установи, організації), які забезпечують мінімальний рівень трансакційних витрат у реалізації зовнішньоекономічної діяльності;

– обґрунтування базових тенденцій та чинників функціонування механізму інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, основними з яких є: фрагментарність структури сфери послуг зі значною питомою вагою транспортних послуг та послуг у сфері інформаційних технологій; переважання імпорту над експортом послуг та значною територіальною асиметричністю діяльності сфери послуг;

– класифікація підприємств сфери послуг України за підходами до інфраструктурно-інституційного забезпечення на основі розробки дендограми кластеризації, яка, на відміну від наявних методів, дає змогу узагальнити пріоритетні напрями формування механізмів активізації інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг як в державному, так і приватному вимірах і дозволяє виокремити інфраструктурно-інтегровані та інституційно-орієнтовані підприємства;

– науково-методичні підходи до визначення складових системи інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, які, на відміну від існуючих, базуються на розрахунку чутливості діяльності підприємств сфери послуг до складових елементів інфраструктурно-інституційного забезпечення, що дозволяє зменшувати трансакційні витрати зовнішньоекономічної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені автором в дисертаційній роботі теоретичні положення та практичні рекомендації виступають основою для формування та удосконалення механізмів інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг і можуть бути впроваджені в господарську діяльність.

Основна частина пропозицій автора призначена для підприємств сфери послуг, а також для органів державного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних механізмів, заходів і пропозицій та використано в практиці підприємницького господарювання.

Науково-практичні рекомендації у частині одержання більш системного та комплексного розуміння рушійних сил, масштабів, динаміки, етапів та особливостей розвитку підприємств сфери послуг, що дозволяє більш ефективно реалізовувати державну політику, направлену на розвиток та активізацію зовнішньоекономічної діяльності підприємств, установ та організацій, впроваджено у діяльності Фінансового управління виконавчого комітету Кременчуцької міської ради (довідка № 372-1/66 від 06.05.2015 р.). Практичні рекомендації щодо оцінки ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності використано в діяльності Кременчуцького відділення Полтавської торгово-промислової палати (довідка № 01-25-98 від 27.05.2015 р.) при формуванні інструментів незалежної експертизи та сертифікації. У діяльності Представництва «Ноосфера Венчурс Юесей, Інк.» застосовано рекомендовані підходи до формування інструментів адаптації до трансформації інституційного забезпечення підприємств сфери інформаційних послуг в Україні (довідка № 20-45Н від 21.08.2014 р.).

Методичні та практичні рекомендації щодо обґрунтування базових тенденцій закономірностей механізму функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні було впроваджено при здійсненні заходів щодо стратегії розвитку послуг «3G» та забезпечення швидкісним мобільним Інтернетом у ТзОВ «Сітігруп» (довідка № 17 від 09.06.2015 р.).

Результати дослідження використано в навчальному процесі Філії «Кременчуцький інститут Приватного вищого навчального закладу «Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля» при викладанні дисциплін «Управління зовнішньоекономічною діяльністю», «Економіка підприємства», «Менеджмент» (довідка № 51/1-ДУ від 30 квітня 2015 р.) та Кіровоградського національного технічного університету при викладанні дисциплін «Міжнародна економіка», «Управління зовнішньоекономічною діяльністю», «Економіка підприємства» (довідка № 08-19/2395 від 16 липня 2015 р.), а також при розробці їх навчально-методичного забезпечення.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано ті ідеї та положення, що є результатом особистої роботи здобувача і становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки» (м. Кременчук, 2010 р.); «Стратегические решения информационного развития экономики, общества и бизнеса на современном этапе» (сел. Научний, Бахчисарайський район, 2012 р.); «Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України» (м. Одеса, 2013 р.); «Базы знаний и их место в становлении

экономики знаний современного информационного общества» (м. Львів, 2014 р.) та на міжнародному науково-практичному форумі «Економика знань» (м. Чернівці, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи висвітлено в 11 наукових працях загальним обсягом 4 друк. арк., (3,7 друк. арк. належать особисто автору), в тому числі: 5 – у наукових фахових виданнях (2,4 друк. арк., з них 2,2 друк. арк. належать особисто автору), 1 – у науковому періодичному виданні іншої країни (0,5 друк. арк.), 5 – у збірниках тез та матеріалах науково-практичних конференцій (1,1 друк. арк., з них 1,0 друк. арк. належать особисто автору).

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг дисертаційної роботи становить 204 сторінки друкованого тексту (176 сторінок – основного), що містить 12 таблиць та 40 рисунків, список використаних джерел, який налічує 226 найменувань на 28 сторінках, та 3 додатки на 3 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – «**Теоретичні засади дослідження інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності**» – розкрито інституційні концепції сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності, досліджено зміст та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, проаналізовано методичні підходи до оцінки її ефективності.

Внаслідок проведення наукового дослідження виявлено, що наявні трактування ідентифікують інститут зовнішньоекономічної діяльності як сукупність основних соціальних, політичних, юридичних і економічних правил, які визначають рамки поведінки підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. Однак не береться до уваги той факт, що ці правила, конкуруючи між собою, здатні знищувати одне одного, переважаючи за своїм значенням, тобто можуть складатися такі випадки, коли неформальних правил будуть дотримуватись краще, оскільки формальні правила гарантом цих правил не регулюються достатньо ефективно.

Таким чином, на нашу думку, інститут зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність як формальних, так і неформальних інституцій, що, конкуруючи між собою, забезпечують функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств на основі виникнення координації, прогнозування поведінки та зниження рівня невизначеності середовища, у якому функціонують підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Якщо певна частина інституцій, неважливо – формального чи неформального характеру, не забезпечує ефективність зовнішньоекономічної діяльності, то її замінює інша інституція. Відтак, саме ефективність зовнішньоекономічної діяльності детермінує складові інституту сприяння зовнішньоекономічній діяльності, а не – навпаки.

У дисертації зауважено, що найважливішою ознакою інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств як економічного поняття є її значення для створення загальних умов процесу відтворення. Розвиток інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств сприяє зниженню витрат

виробництва через зростання продуктивності праці в першу чергу на підприємствах, які користуються її послугами, а потім – в економіці в цілому.

В умовах становлення ринкових відносин виникає необхідність організаційного забезпечення товарообігу, взаємного пошуку один одного продавцями і покупцями, налагодження господарських зв'язків між підприємствами, руху ресурсних потоків. Для забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств необхідне формування ринкової інфраструктури, що являє собою сукупність господарюючих суб'єктів, діяльність яких спрямована на обслуговування основних процесів у рамках ринкового господарства (товарообігу, пошуку продавців та покупців, налагодження господарських зв'язків між підприємствами, руху ресурсних потоків), а також функціонування підприємницьких структур. На відміну від існуючих наукових напрацювань, доведено, що найважливішим чинником, який визначає структуру і динаміку, зміст та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, виступають трансакційні витрати. Саме відносними відмінностями в рівні і структурі витрат трансакції пояснюється різноманіття форм інститутів інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності. Високий рівень трансакційних витрат в сучасній системі бізнес-процесів, що виходять за національні кордони, зумовлює напрями в організації і функціонуванні як ринкової інфраструктури взагалі, так і інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Процеси інтеграції та корпоратизації в цілях економії трансакційних витрат характерні для сучасного етапу розвитку інфраструктури не лише в межах економіки України, але і в більшості розвинених зарубіжних економік.

Оцінка позитивного впливу інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності на господарську діяльність підприємств залежить від тривалості періоду спостереження. Існують невраховані зовнішні ефекти, що спричиняють недооцінку або переоцінку вкладу інфраструктури, якщо оцінювання здійснюється на основі регіональних даних, в той час, як цей вплив поширюється за межі регіонів. Позитивний ефект інфраструктури реалізовується в умовах позитивної макроекономічної ситуації, що сприяє ефективному розподілу ресурсів і виключає інфляційні та спекулятивні спотворення. Оскільки інфраструктура власноруч не створює економічний потенціал, а лише бере участь у зростанні продуктивності праці й приватного капіталу, то дефіцит останніх не дозволяє оцінити ефект інфраструктури.

Обґрунтовано, що класичні підходи до оцінки ефективності інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності ґрунтуються на показниках макrorівня, мезорівня та макrorівня, однак вони не забезпечують належний рівень оцінки, оскільки інфраструктура зовнішньоекономічної діяльності є досить розгалуженою та багатовимірною системою. Основна роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності полягає у забезпеченні надійності і якості послуг. У зв'язку з цим використання в емпіричних оцінках фізичних характеристик інфраструктурного капіталу без урахування рівня задоволеності споживачів, який містить впровадження інновацій, досконалість менеджменту, ефективність експлуатації існуючих потужностей, спотворює реальну оцінку. Залежність від інфраструктури, яка належить до суспільних благ, є неоднаковою в різних секторах економіки, зважаючи на що, її вплив – неоднорідний. Існує оптимальний розмір

інфраструктурного капіталу, який максимізує економічний ріст. Перевищення цього рівня означає неефективне використання обмежених ресурсів і зниження темпів економічного розвитку.

У дисертації обґрунтовано, що підхід, який містить у собі переваги наявних концепцій і має значний методичний потенціал у вирішенні проблем інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності – це теорія трансакційних витрат. На відміну від наявних, в обґрунтованому автором підході зацентровано увагу на оцінці ефективності організацій, які забезпечують розвиток та позиціювання підприємств у зовнішньоекономічній сфері.

У другому розділі роботи – «**Механізм функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг**» – виявлено чинники базових тенденцій інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, проведено кластеризацію інфраструктурно-інституційного забезпечення цих підприємств, оцінено їх чутливість до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення. Автором проаналізовано реальний стан середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств України (табл. 1.).

Таблиця 1

**Динаміка ефективності інституційного середовища економіки України
в рейтингу Світового банку***

№ з/п	Показники	Рейтинг України (місце/значення показника)			Абсолютне відхилення	
		2012	2013	2014	2013/ 2012; +;-	2014/ 2013; +;-
1.	Легкість ведення бізнесу (загальний рейтинг):	145	152	137	7	-15
1.1	Кількість процедур	10	9	7	-1	-2
1.2	Тривалість, днів	27	24	22	-3	-2
1.3	Вартість (% доходу на од. населення)	6,1	4,4	1,5	-1,7	-2,9
1.4	Мінімальний сплачений капітал, (% доходу на од. населення)	2,2	1,8	0	-0,4	-1,8
2.	Отримання дозволу на будівництво:	179	180	183	1	3
2.1	Кількість процедур	22	21	20	-1	-1
2.2	Тривалість, днів	374	375	375	1	-
2.3	Вартість, (% доходу на од. населення)	1737,6	1462,3	1272,6	-275,3	-189,7
3.	Міжнародна торгівля:	139	140	145	1	5
3.1	Документи на експорт	6	6	6	-	-
3.2	Час експорту (днів)	31	30	30	-1	-
3.3	Вартість експорту (дол. США / контейнер)	1560	1865	1865	305	-
4.	Забезпечення виконання контрактів:	43	44	42	1	-2
4.1	Кількість процедур	30	30	30	-	-
4.2	Час (днів)	345	343	343	-2	-
4.3	Судові витрати (% від вартості позову)	41,5	41,5	41,5	-	-
5.	Процедури неплатоспроможності (закриття бізнесу):	150	156	157	6	1
5.1	Час (років)	2,9	2,9	2,9	-	-
5.2	Вартість (% майна)	42	42	42	-	-
5.3	% покриття боргів кредиторів	7,9	8,9	8,7	1	-0,2

*за даними звітів «Ведення бізнесу» (2012 – 2014 рр.).

У процесі виявлення закономірностей механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні зроблено такі висновки. По-перше, нині в Україні підприємства сфери послуг представлені досить фрагментарно, що визначається тим фактором, що половина реалізованих послуг – це операції з нерухомим майном, транспортні послуги та послуги у сфері інформаційних технологій. За аналізований період значна кількість підприємств сфери послуг в Україні не мала належної інвестиційної підтримки, оскільки зовнішні фактори макросередовища постійно демонстрували волатильну динаміку.

По-друге, стосовно зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг зауважимо, що цей аспект також викликає занепокоєння, оскільки структура експорту та імпорту послуг в Україні виявилася недостатньо збалансованою. Ті види послуг, які національна економіка потенційно здатна забезпечувати самостійно, імпортуються. Так, наприклад, будівництво та наукові розробки стали лідерами з імпорту. Щодо експорту, то регіональна структура також досить асиметрична. Області з містами-мільйонерами лідирують за всіма статтями експорту послуг. Окремо слід виділити той факт, що основними статтями з експорту послуг, є сфера транспорту та зв'язку, а також підприємства сфери інформаційних технологій. Саме ці підприємства сфери послуг, на відміну від інших, продемонстрували як стійкість в період новітньої економічної нестабільності, так і значний потенціал у зовнішньоекономічній діяльності. По-третє, авторський аналіз інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємства сфери послуг засвідчив значні системні труднощі в трансформації існуючої національної концепції сприяння веденню бізнесу та його зовнішньоекономічній складовій. Результати дослідження показали, що динаміка показників інфраструктурно-інституційного забезпечення за останні роки, якщо не погіршувалась, то залишалася незмінною. Наприклад, кількість транспортних шляхів в Україні за аналізований період не збільшувалась, що вказує на недостатні дії з боку держави та бізнесу щодо активізації інфраструктурної складової розвитку підприємств сфери послуг.

У ході кластеризації інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг виявлено кластерні утворення підприємств, які базуються на результатах, що характеризуються високою достовірністю. Так, згідно з результатами проведеного дослідження на дистанційному рівні від 0,1 до 0,4 було виділено 2 кластерних утворення. До кластеру №1 увійшло 20 підприємств сфери як транспортних, так і інформаційних послуг, які безперечно мають досить великі сегменти в національній економіці України. Відмінною рисою підприємств першого кластеру є те, що переважна кількість підприємств, яка потрапила до нього – це підприємства сфери інформаційних послуг. Також до цього кластеру потрапили деякі підприємства сфери транспортних послуг, що сталося саме через високу ринкову інтегрованість та застосування у діяльності інформаційних технологій. До кластеру №2 увійшло 16 підприємств, які надають виключно транспортні послуги, що свідчить про значний рівень диференціації між такими двома провідними підгалузями в розрізі структури інфраструктурно-інституційного забезпечення. Підприємства, які згруповано до другого кластеру, відрізняє від підприємств першого кластеру те, що вони мають значні відмінності майже за всіма

порівнюваними показниками. У процесі оцінки чутливості діяльності підприємств сфери послуг до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення розраховано матриці крос-кореляції. Динаміку ділової активності підприємств подано в табл. 2.

Таблиця 2

**Динаміка показників ділової активності
Представництва «Ноосфера Венчурс Юесей, Інк.», ПрАТ «Київстар»,
ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна» за 2010-2014 рр.**

№ з/п	Показники	2010	2012	2014
1.	Представництво «Ноосфера Венчурс Юесей, Інк.»			
1.1	Коефіцієнт оборотності активів (об.)	0,51	1,17	1,1
1.2	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (об.)	0,92	1,98	1,2
1.3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (об.)	2	3,92	2,3
1.4	Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	460	191,8	191,1
1.5	Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)	692,3	481,8	451,8
1.6	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (об.)	29,86	11,3	41,3
1.7	Чистий оборотний капітал (млн. грн.)	146,7	73,7	-45,7
1.8	Коефіцієнт платоспроможності (автономії) (грн./грн.)	0,021	0,27	0,25
1.9	Співвідношення власних і запозичених коштів (грн./грн.)	21,8	5,4	4,1
1.10	Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами (грн./грн.)	0,02	0,13	0,3
1.11	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу (грн./грн.)	17,42	0,22	0,5
1.12	Рентабельність активів (%)	16,8	-0,12	-0,02
1.13	Рентабельність власного капіталу (%)	2	2,05	2,18
2.	ПрАТ «Київстар»			
2.1	Коефіцієнт оборотності активів (об.)	1,52	1,81	2,11
2.2	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (об.)	1,65	1,79	1,93
2.3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (об.)	3,04	3,19	3,34
2.4	Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	12,07	122,38	256,83
2.5	Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)	301,47	181,22	60,97
2.6	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (об.)	38,93	44,65	50,37
2.7	Чистий оборотний капітал (млн. грн.)	-134,17	-230,37	-326,57
2.8	Коефіцієнт платоспроможності (автономії) (грн./грн.)	0,41	0,52	0,64
2.9	Співвідношення власних і запозичених коштів (грн./грн.)	7,27	16,12	24,97
2.10	Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами (грн./грн.)	0,43	0,57	0,71
2.11	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу (грн./грн.)	10,87	19,33	27,79
2.12	Рентабельність активів (%)	-11,27	-19,68	-28,09
2.13	Рентабельність власного капіталу (%)	2,26	2,35	2,44
3.	ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна»			
3.1	Коефіцієнт оборотності активів (об.)	2,40	2,70	2,99
3.2	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (об.)	2,07	2,21	2,35
3.3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (об.)	3,49	3,64	3,79
3.4	Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	391,28	525,73	660,18
3.5	Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)	59,28	179,53	299,78
3.6	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (об.)	56,09	61,81	67,53
3.7	Чистий оборотний капітал (млн. грн.)	-422,77	-518,97	-615,17
3.8	Коефіцієнт платоспроможності (автономії) (грн./грн.)	0,75	0,87	0,98
3.9	Співвідношення власних і запозичених коштів (грн./грн.)	33,82	42,67	51,52
3.10	Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами (грн./грн.)	0,85	0,99	1,13
3.11	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу (грн./грн.)	36,25	44,71	53,17
3.12	Рентабельність активів (%)	-36,50	-44,91	-53,32
3.13	Рентабельність власного капіталу (%)	2,53	2,62	2,71

Для визначення чутливості до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення було проаналізовано діяльність найбільш відомих підприємств, які співпрацюють майже з усіма аналізованими підприємствами сфери послуг. Так, з інформаційної інфраструктури було обрано Представництво «Ноосфера Венчурс Юесей, Інк.» (підприємство міжнародної компанії з управління активами «Noosphere Ventures»). Основні інвестиційні інтереси компанії зосереджено в сферах онлайн-маркетингу, соціальних Інтернет-сервісів, онлайн-ігор і програмного забезпечення для бізнесу. З фінансової сфери було обрано ПАТ КБ «ПриватБанк» та ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна», які певною мірою є монополістами у сферах, якими вони представлені в національній економіці. Також серед організацій, які регламентують розвиток як інфраструктури, так і інституційної структури підприємств сфери послуг, обрано Міністерство економічного розвитку та торгівлі України і Міністерство інфраструктури України.

На наступному етапі було розраховано матриці крос-кореляції, за якими отримано висновки, що характеризуються значним ступенем новизни. По-перше, внаслідок проведення аналізу підприємств кластеру №1 виявлено, що діяльність інституційних організацій, зокрема Міністерства економічного розвитку та торгівлі України не має значної чутливості до діяльності аналізованих підприємств першого кластеру. Протилежна ситуація – з Міністерством інфраструктури України. Як свідчить розрахована матриця крос-кореляції, саме за рахунок більш прикладної спрямованості набувають розвитку аналізовані господарюючі суб'єкти сфери послуг.

По-друге, результати аналізу дають підстави констатувати, що підприємства другого кластеру значно відрізняються від інших кластерних утворень: слабка ринкова інтегрованість та орієнтованість на державне фінансування роблять ці підприємства нечутливими до зміни інфраструктурно-інституційних умов.

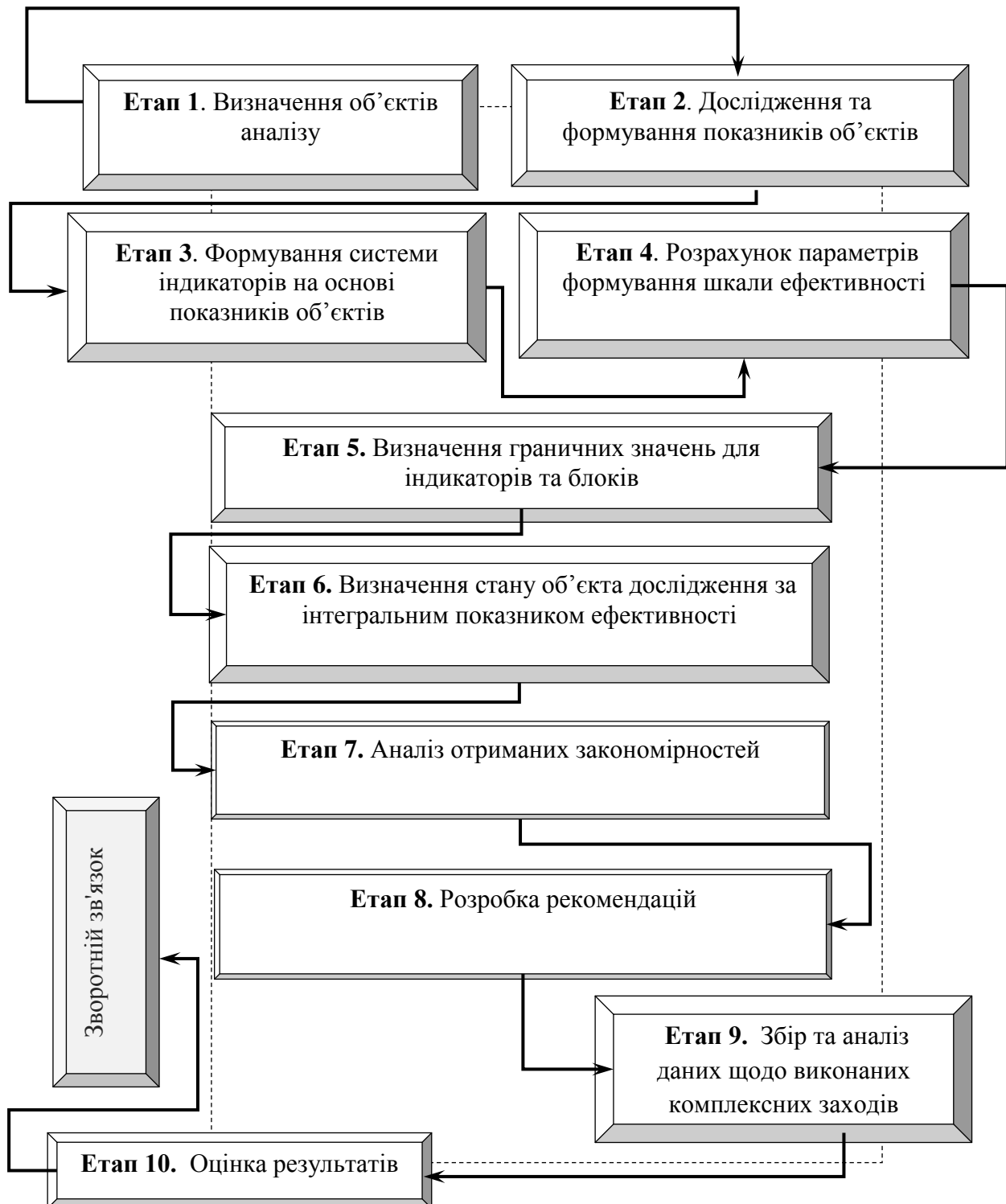
У третьому розділі роботи – **«Реалізація наукових підходів до оцінки ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг»** – розроблено науково-методичні підходи до оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, наведено оцінку, напрями вдосконалення та інструменти такого забезпечення.

У практичній частині роботи розроблено динамічну економетричну модель оцінки ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг, що базується на розрахунку динаміки обраних факторів, помножених на середні кореляційні коефіцієнти чутливості за кожним показником, які містять чутливість до певних факторів впливу. Ця модель враховує як кількісні, так і якісні показники. Алгоритм розрахунку значень індикаторів включає їх збір та систематизацію, обчислення в іменованих і відносних одиницях (по відношенню до базового року чи базового значення), перетворення їх у нормалізований безрозмірний вигляд, визначення межі значень ефективності. Граничні значення вказують на ту межу, перехід за яку означає настання стану, де з огляду на чутливість підприємства до інфраструктурно-інституційного забезпечення його діяльність значно погіршується. Знаючи граничні значення, можна побудувати вісь (шкалу) стану індикатора з виокремленням передкризової зони. Кожному інтервалу

погіршення стану для якісної оцінки присвоюються бали, за допомогою яких можна надати інтегральну оцінку блоку і всій системі індикаторів загалом.

Загальну концепцію проведеного дослідження подано на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна схема дослідження інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах сфери послуг

Кінцевою метою проведення аналізу є формування комплексу заходів, спрямованих на підтримку індикаторів у зоні нормального стану або їх повернення в цей інтервал. Розробка індикаторів ефективності має особливе значення для здійснення на їхній основі моніторингу процесу реалізації як зовнішньоекономічної діяльності, так і всієї діяльності підприємств сфери послуг, тобто формування системи пріоритетів. Таким чином, авторська економетрична модель, на відміну від існуючих, враховуючи величину чутливості кожного підприємства до факторів інфраструктурно-інституційного забезпечення, здатна оцінити фактори як кількісного, так і якісного характеру на основі їх перетворення у відносні величини.

Автором у процесі оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг визначено наступне. По-перше, обґрунтовано значну диференціацію показників всіх трьох кластерів підприємств як за функціональними вимірами, так і за інтегральною ознакою. Так, підприємства першого кластеру продемонстрували незначне погіршення інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності за рахунок орієнтації на інфраструктурні недержавні організації, які за своєю природою функціонування не можуть диктувати обов'язкові правила та встановлювати в односторонньому порядку пріоритети та межі на противагу державі. Найбільший тиск на показники діяльності зазначених підприємств має інвестиційний вимір.

По-друге, підприємства другого кластеру показали досить точні результати інфраструктурно-інституційного забезпечення в негативному векторі розвитку, а саме: встановлено, що підприємства другого кластеру погіршували показники фінансового та кадрового виміру з причини жорсткої регламентації діяльності з боку уряду та неможливості її уникнути через високу концентрацію державного капіталу. Також слід відмітити, що такі підприємства, як «Гюнсел» та «Автолюкс» продемонстрували значну дисперсію показників за рахунок відсутності державного капіталу та розміру географічного розмаху діяльності. Серед основних проблем інфраструктурно-інституційного забезпечення слід виділити відсутність механізмів саморегуляції в галузі та, як визначили деякі топ-менеджери аналізованих підприємств, відсутність належного рівня як інформаційної, так і фінансової складової. Таким чином, у результаті побудови авторської економетричної моделі обґрунтовано, що державні інституції набагато гірше забезпечують як зовнішньоекономічну, так і внутрішню комерційну діяльність підприємств сфери послуг.

На основі апробації авторської економетричної моделі оцінки ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг обґрунтовано перспективні підходи, що дало змогу забезпечити значно нижчі трансакційні витрати на здійснення зовнішньоекономічної діяльності аналізованих підприємств сфери послуг.

Серед інструментів підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг було визначено застосування електронних платіжних систем, що здатне забезпечувати значне зниження трансакційних витрат на зовнішньоекономічну діяльність за рахунок екстериторіальності електронних угод у віртуальному просторі, де відсутні

географічні кордони, існує анонімність продавців і нематеріальність віртуальних представництв. Це не дозволяє ідентифікувати їх місцезнаходження, оскільки сайти можуть бути зареєстровані в будь-якій країні світу. Також серед інструментів підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг обґрунтовано необхідність застосування практики страхування ризиків підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведеного узагальнення, наукового обґрунтування та аналізу теоретичних і методичних підходів вирішено наукове завдання щодо подальшого розвитку теоретичних підходів і розробки практичних рекомендацій для ефективного функціонування системи інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. Вищезазначене дає можливість сформулювати низку висновків та рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, мають теоретико-методичне та науково-практичне значення:

1. У процесі дослідження інституційних концепцій сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств виявлено, що в науковій літературі існує достатня кількість концепцій, які описують функціонування зовнішньоекономічної діяльності, однак слід констатувати, що сучасна система економічних зв'язків активно трансформується в контексті розвитку процесів конвергенції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Здійснюючи генералізацію складових концепцій, які висвітлюють механізм функціонування зовнішньоекономічної діяльності, виявлено, що в сучасній науковій літературі відсутнє однозначне тлумачення поняття «інститут зовнішньоекономічної діяльності» та досить дискусійним є визначення вчених щодо внутрішніх елементів, які відображають методологію функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

2. Дослідження змісту та ролі інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності підприємств дозволяє стверджувати, що сучасне ринкове середовище функціонування підприємства являє собою систему господарювання, ефективний розвиток якої забезпечується станом її інфраструктури, зрілістю діючих інститутів ринку. Високий рівень трансакційних витрат у сучасній системі бізнес-процесів, які виходять за національні кордони, зумовлюють напрями в організації і функціонуванні як ринкової інфраструктури взагалі, так і інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Таким чином, на відміну від наявних трактувань, інфраструктуру зовнішньоекономічної діяльності у дисертаційній роботі ідентифіковано як систему контактних аудиторій підприємства (установи, організації), які забезпечують мінімальний рівень трансакційних витрат у реалізації зовнішньоекономічної діяльності.

3. Удосконалюючи методичні підходи до оцінки ефективності інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, з'ясовано, що класичні підходи ґрунтуються на показниках макрорівня, мезорівня та макрорівня, однак вони не забезпечують

належний рівень оцінки, оскільки інфраструктура зовнішньоекономічної діяльності є досить розгалуженою та багатовимірною системою. Основна роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності полягає у забезпеченні надійності та якості послуг.

4. Досліджуючи закономірності механізму функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг в Україні, констатовано такі положення: по-перше, нині в Україні підприємства сфери послуг представлені досить фрагментарно (половину реалізованих послуг становлять операції з нерухомим майном, транспортні послуги та послуги у сфері інформаційних технологій). По-друге, структура експорту та імпорту послуг в Україні є недостатньо збалансованою. По-третє, авторський аналіз інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг свідчить про значні системні труднощі в трансформації існуючої національної концепції сприяння веденню бізнесу та його зовнішньоекономічній складовій.

5. За результатами проведеного кластерного аналізу інфраструктурно-інституційного забезпечення підприємств сфери послуг в Україні виявлено кластерні утворення підприємств, які надають безумовно переконливі результати, що характеризуються високою достовірністю та науковою новизною. Таким чином, подальше визначення чутливості діяльності підприємств сфери послуг до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення є досить актуальним.

6. Оцінюючи чутливість діяльності підприємств сфери послуг до умов інфраструктурно-інституційного забезпечення, у дисертаційній роботі було розраховано матриці крос-кореляції та проаналізовано діяльність найбільш відомих підприємств, які співпрацюють майже з усіма досліджуваними господарюючими суб'єктами сфери послуг. Так, з інформаційної інфраструктури було обрано Представництво «Ноосфера Венчурс Юесей, Інк.» (підприємство міжнародної компанії з управління активами «Noosphere Ventures»). Основні інвестиційні інтереси компанії зосереджено в сферах онлайн-маркетингу, соціальних інтернет-сервісів, онлайн-ігор і програмного забезпечення для бізнесу. З фінансової сфери обрано ПАТ КБ «ПриватБанк» та ПрАТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна», які певною мірою є монополістами в сферах, представлених у національній економіці.

7. Розробляючи методичні підходи до оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах сфери послуг, отримано авторську економетричну модель, де граничні значення вказують на ту межу, перехід за яку зумовлює погіршення діяльності підприємств.

8. У процесі розробки інструментів підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг обґрунтовано, що застосування електронних платіжних систем здатне забезпечити значне зниження трансакційних витрат на зовнішньоекономічну діяльність за рахунок екстериторіальності електронних угод у віртуальному просторі. Основним інструментом підвищення ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг визначено застосування практики страхування ризиків підприємницької діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Малащенко Ю.А. Ринок обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: тенденції та проблеми розвитку / Н.В. Івасишина, Ю.А. Малащенко // Наукові записки. Серія «Економіка»: Зб. наук. праць. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – Вип. 18. – С. 479-486. *Особистий внесок здобувача: визначено основні проблеми розвитку ринку страхування, зокрема комерційних ризиків (0,5 д.а, особисто автора – 0,4 д.а).*

2. Малащенко Ю.А. Становлення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів: світовий та вітчизняний досвід / Ю.А. Малащенко // Наукові записки. Серія «Економіка»: Зб. наук. праць. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 21. – С. 237-240 (0,5 д.а).

3. Малащенко Ю.А. Інституційні концепції сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Ю.А. Малащенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,5 д.а).

4. Малащенко Ю.А. Особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг / О.М. Сазонець, Ю.А. Малащенко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 2 (40). – С. 96-98. *Особистий внесок здобувача: визначено пріоритети у розвитку напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг (0,4 д.а., особисто автора – 0,3 д.а.).*

5. Малащенко Ю.А. Тенденції інфраструктурно-інституційного забезпечення діяльності підприємств сфери послуг в Україні / Ю.А. Малащенко // Агросвіт. – 2015. – № 15. – С. 78-84 (0,5 д.а.).

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

6. Малащенко Ю.А. Оценка чувствительности деятельности предприятий сферы услуг Украины к условиям инфраструктурно-институционального обеспечения / Ю.А. Малащенко // Уральский научный вестник. – 2015. – Вып. 14 (145). – С. 95-104 (0,5 д.а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Малащенко Ю.А. Деякі аспекти методики прогнозування зобов'язань підприємства / Ю.А. Малащенко // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів, молодих учених та науковців (13-15 трав. 2010 р.). – Кременчук: Кременчуцький інститут ДУЕП, 2010. – С. 120-122 (0,3 д.а.).

8. Малащенко Ю.А. Инфраструктура зовнішньоекономічної діяльності підприємств: її зміст та роль / Ю.А. Малащенко // Стратегические решения информационного развития экономики, общества и бизнеса на современном этапе: сборник докладов (5-7 июл. 2012 г.). – Пос. Научный, Бахчисарайский район, АР Крым, Украина. – С. 289-302 (0,2 д.а.).

9. Малащенко Ю.А. Проблеми та перспективи розвитку ринку ОСЦПВ / Ю.А. Малащенко // Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України: Зб. тез наукових робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 квіт. 2013 р.). – Одеса. – С. 104-107 (0,2 д.а.).

10. Малащенко Ю.А. Вдосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств / Ю.А. Малащенко // Базы знаний и их место в становлении экономики знаний современного информационного общества: тезисы докладов Четвертой междунар. научн.-практ. конф. (7-9 июл. 2014 г.). – Львов. – С. 71-72 (0,2 д.а.).

11. Малащенко Ю.А. Методологія інституціоналізму в зовнішньоекономічній діяльності підприємств сфери послуг / О.М. Сазонець, Ю.А. Малащенко // Наука и бизнес: тезисы I Междунар. научн.-практ. форума «Экономика знаний» (2-3 июл. 2015 г.) – Черновцы. – С. 240-243. *Особистий внесок автора: визначено пріоритети зовнішньоекономічної діяльності підприємств (0,2 д.а., особисто автора – 0,1 д.а.).*

АНОТАЦІЯ

Малащенко Ю.А. Інфраструктурно-інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2015.

У дисертації подано теоретичні засади дослідження інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, розкрито інституційні концепції сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності, досліджено зміст та роль інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, проаналізовано методичні підходи до оцінки ефективності інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Подано механізм функціонування інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, виявлено чинники базових тенденцій інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг, проведено кластеризацію інфраструктурно-інституційного забезпечення цих підприємств, проведено оцінку їх чутливості на умови інфраструктурно-інституційного забезпечення. Виконано порівняльний аналіз показників діяльності підприємств різних напрямів економічної діяльності, які відносяться до сфери послуг.

Запропоновано шляхи реалізації наукових підходів до оцінки ефективності інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності

підприємств сфери послуг, розроблено науково-методичні підходи до оцінки інфраструктурно-інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. Здійснено оцінку, напрями вдосконалення та інструменти цього забезпечення з використанням економетричної моделі, яку побудовано на основі комплексного аналізу показників діяльності підприємства.

Ключові слова: інфраструктурно-інституційне забезпечення, кластеризація, зовнішньоекономічна діяльність, оцінка, вдосконалення, інструменти, модель, підприємства, послуги.

АННОТАЦИЯ

Малашенко Ю.А. Инфраструктурно-институциональное обеспечение внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических положений, развитию методических подходов и практических рекомендаций по усовершенствованию инфраструктурно-институционального обеспечения предприятий сферы услуг.

В диссертации представлены теоретические основы исследования инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности, раскрыты институциональные концепции содействия развитию внешнеэкономической деятельности. Рассмотрено содержание и роль инфраструктуры внешнеэкономической деятельности, проанализированы методологические подходы к оценке эффективности инфраструктуры внешнеэкономической деятельности.

Доказано, что важнейшим фактором становления развитых рыночных отношений является создание соответствующих институтов инфраструктуры, важное место среди которых принадлежит предприятиям сферы услуг.

В работе обосновано, что наиболее важным фактором, который определяет структуру и динамику, а также роль инфраструктуры внешнеэкономической деятельности являются трансакционные затраты. Обосновано, что классические подходы к эффективности инфраструктуры внешнеэкономической деятельности основываются на показателях макроуровня, мезоуровня и микроуровня.

Автором определено, что институт внешнеэкономической деятельности – это совокупность формальных и неформальных институтов, которые, конкурируя между собой, обеспечивают функционирование внешнеэкономической деятельности предприятий на основе возникновения координации, прогнозирования поведения и снижение уровня неопределенности среды, в которой действуют предприятия, осуществляющие внешнеэкономическую деятельность.

Представлен механизм функционирования инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг, выявлены факторы тенденций инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг,

проведено кластеризацию инфраструктурно-институционального обеспечения этих предприятий, выполнена оценка их чувствительности к условиям инфраструктурно-институционального обеспечения.

Проведен сравнительный анализ показателей деятельности предприятий различных направлений экономической деятельности, которые относятся к сфере услуг. Положительный эффект инфраструктуры реализуется в условиях благоприятной макроэкономической ситуации, которая способствует эффективному распределению ресурсов и исключает инфляционные и спекулятивные искажения. Так, как инфраструктура сама по себе не создает экономический потенциал, а только способствует росту производительности труда и частного капитала, то дефицит последних не позволяет оценить эффект инфраструктуры.

Предложены пути реализации научных подходов к оценке эффективности инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг, разработаны научно-методические подходы к оценке инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг, проведена оценка направления совершенствования и др.

В процессе исследования методических подходов к оценке инфраструктурно-институционального обеспечения внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг разработана эконометрическая модель. Авторская модель, в отличие от существующих, учитывая величину чувствительности каждого предприятия к факторам инфраструктурно-институционального обеспечения, способна оценить факторы как количественного, так и качественного характера на основе их преобразования в относительные величины.

Среди проблем инфраструктурно-институционального обеспечения предприятий сферы услуг выделено отсутствие механизмов саморегулирования в отрасли и отсутствие надлежащего уровня как информационной, так и финансовой составляющей. Таким образом, в результате авторской эконометрической модели обосновано, что государственные институты хуже обеспечивают как внешнеэкономическую, так и внутреннюю коммерческую деятельность предприятий сферы услуг.

Ключевые слова: инфраструктурно-институциональное обеспечение, кластеризация, внешнеэкономическая деятельность, оценка, совершенствование, инструменты, модель, предприятия, услуги.

ANNOTATION

Malashenko Y.A. Infrastructure and institutional support activities of foreign service industries. – Printed as manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Candidate of Economic sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Enterprises Management (by economic activities). – National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne, 2015.

Dissertation is devoted to research of theoretical positions, development of methodical approaches and practical recommendations for improving the infrastructure-institutional support service businesses.

In the thesis theoretical bases of research infrastructure and institutional support of foreign trade are presented, institutional concept of promoting of foreign trade activities is disclosed, the content and the role of foreign economic activity infrastructure is explored, the methodical approaches to estimating the efficiency of foreign economic activity infrastructure are analyzed.

Mechanism of infrastructure-institutional support functioning of foreign trade of service industries activities is posted, factors of basic trends of infrastructure-institutional support of foreign trade of service industries activities are detected, clusterization of infrastructure-institutional providing these enterprises is conducted, their sensitivity to conditions of infrastructure-institutional support is evaluated. Comparative analysis of performance indicators of various areas of economic activity, which relate to the service sector is made.

Ways of scientific approaches implementing to assess the effectiveness of infrastructure-institutional support of activities service industries foreign trade are proposed, scientific and methodical approaches to evaluation of infrastructure-institutional support of activities service industries foreign trade are developed, the estimation, areas of improvement and ensure its tools with using econometric models, which is based on comprehensive analysis of the company performance are provided.

Key words: infrastructure-institutional providing, clasterization, foreign economic activity, assess, improvement, tools, model, enterprises, services.